HARBIY XIZMATCHILARNI KOMANDIRLIK SIFATLARINI OSHIRISHDA HARBIY PEDAGOGIKANING O'RNI

Axmedov Baxtiyor Shodiyorovich
O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Kichik mutaxasislarni tayyorlash markazi
Gumanitar va ijtimoiy fanlar sikli o'qituvchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.7725852

Annotatsiya: Ushbu maqola barcha toifadagi komandirlarning o'z qo'l ostidagi bo'sinuvchilariga ta'lim va tarbiya berish bo'yicha etarli bilim, ko'nikma va malakaga ega bo'lib, zamonaviy talablarga javob beruvchi harbiy mutaxasislarni tayyorlash ishini samarali amalga oshirishida qo'l keladi.

Kalit so'zlar: Komandirlar, bo'sinuvchilar, harbiy ta'lim-tarbiya, Vatan, harbiy pedagogika, ma'lumot, rivojlanish, ruhiy tayyorgarlik, mustaqil tarbiya, mustaqil ta'lim, bilim, ko'nikma, malaka.

РОЛЬ ВОЕННОЙ ПЕДАГОГИКИ В ПОВЫШЕНИИ КОМАНДНЫХ КАЧЕСТВ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ

Ахмедов Бахтиёр Шодиёрович
Преподаватель цикла гуманитарных и социальных наук Центра подготовки младших специалистов Вооруженных Сил Республики Узбекистан

Аннотация: Данная статья пригодится командирам всех категорий в эффективном осуществлении работы по подготовке военных специалистов, отвечающих современным требованиям, обладающих достаточными знаниями, умениями и навыками обучения и воспитания своих подчиненных подразделений.

Ключевые слова: командиры, подчиненные, военное образование-воспитание, Отечество, военная педагогика, образование, развитие, духовная подготовка, самостоятельное воспитание, самостоятельное образование, знания, умения, навыки.

THE ROLE OF MILITARY PEDAGOGY IN IMPROVING THE COMMAND QUALITIES OF MILITARY PERSONNEL

Akhmedov Bakhtiyor Shodierovich
Lecturer of the cycle of Humanities and Social Sciences of the Training Center for Junior Specialists of the Armed Forces of the Republic of Uzbekistan

Abstract: This article will be useful to commanders of all categories in the effective implementation of work on the training of military specialists who meet modern requirements, have sufficient knowledge, skills and training and education skills of their subordinate units.

Keywords: commanders, subordinates, military education-upbringing, Fatherland, military pedagogy, education, development, spiritual training, independent education, independent education, knowledge, skills, skills.

KIRISH

Har qanday mamlakatning ravnaqi xalqning bilimdonlik saviyasi, ma’naviy darajasiga bog’liq. Hozirgi serjant faqat ma’lum bir sohada chegaralangan bilimlar egasi bo’lgan tor ixtisosli mutaxassis emas, balki chuqur intellektual qobiliyatga ega bo’lgan, keng dunyoqarashli, yuksak madaniyatli va ma’naviyatli inson, o’z bilimi, shaxsiy namunasi bilan bo’ysunuvchilarga tarbiya va ta’lim bera oladigan pedagog bo’lishi zarur. Harbiy islohotlarning talablaridan biri Qurolli Kuchlarimiz uchun yuqori malakali mutaxassislarni, yuksak intellektual, ma’naviy-ahloqiy salohiyatga ega bo’lgan harbiy kadrlarni tayyorlashdir.

Bu ishni amalga oshirishda harbiy fanlar qatorida ijtimoiy fanlarning, jumladan, harbiy pedagogikaning ham ahamiyati beqiyosdir. Chunki o’z bo’ysunuvchilariga ta’lim va tarbiya berish bo’yicha yetarli bilim, ko’nikma va malakalarga ega bo’lmay turib, zamonaviy talablarga javob beruvchi harbiy mutaxassisni tayyorlash ishini samarali amalga oshirish mumkin emas.

“Pedagogika” atamasi qadimgi yunon tilidan kirib kelgan bo’lib, bola yetaklovchi mazmunini bildiradi. Eramizdan oldingi III – I asrlarda qadimgi Yunonistonda quldorlarning bolasini ovqatlantiradigan, sayr qildiradigan, maktabga olib boradigan tarbiyachi-qullar “pedagog” deb atalgan.

Keyinchalik bu atamaning ma’nosi birmuncha o’zgardi. Maxsus tayyorgarlik ko’rgan va ta’lim-tarbiya bilan shug’ullanadigan shaxslar «pedagog» deb atala boshladi. Ko’p vaqtlar mobaynida pedagogika fan sifatida faqat o’sib kelayotgan yosh avlodning tarbiyasini o’rganadi, deb qarab kelingangan. Ammo hayot amaliyoti tarbiyaning umumiy prinsiplari faqat bolalar tarbiyasiga emas, balki katta yoshdagilar tarbiyasiga ham taalluqli ekanligini ko’rsatdi. Shuning uchun ham keyingi paytlarda pedagogikaga yosh avlodga va katta yoshdagi odamlarga ta’lim-tarbiya berish qonuniyatlarini o’rganuvchi fan sifatida qaralmoqda.

Hozirgi kunda “harbiy pedagogika” pedagogika fanining alohida tarmog’i sifatida boshqa fanlar bilan hamkorlikda taraqqiy etmoqda.

Harbiy pedagogikaning predmeti, maqsadi va vazifalari

Harbiy pedagogika kursantlar va harbiy jamoalarga ularda doimiy yuksak jangovar tayyorgarlikka ega bo'lishlari, tinchlik davrida va urush sharoitida o'z harbiy burchini muvaffaqiyatli bajarishlari uchun yuksak ma'naviy, siyosiy va jangovar xislatlarni, jangovar mahoratni shakllantirish, aqliy va jismoniy kuchlarini rivojlantirish, ma'naviy-ruhiy tayyorgarligini amalga oshirishning pedagogik qonuniyatlarini o'rganuvchi fandir.

Harbiy pedagogikaning obyekti shaxsiy tarkibni o'z xizmat va jangovar vazifalarini bajarishga tayyorlash jarayonidan iborat; uning predmeti (mazmuni) sifatida kursantlarning jangovar va ijtimoiy-siyosiy tayyorgarligi jarayonining pedagogik qonuniyatlari xizmat qiladi.

Harbiy pedagogikaning asosiy tushunchalari quyidagilardan iborat:

Tarbiya – ilmiy dunyoqarash, ma'naviy-ma'rifiy tushunchalar, axloqiy munosabatlar, jangovar va kasbiy xislatlar, borliqqa estetik munosabat, jismoniy va ruhiy kuchini rivojlantirish maqsadida kursantning ongi, ruhiyati, irodasiga maqsadli, belgilangan tizim asosida pedagogik ta'sir ko'rsatishdir.

Ta'lim – maxsus tayyorlangan kishilar rahbarligida Kursantlarni xizmat va jangovar vazifalarini muvaffaqiyatli bajarishlari uchun zarur bilim, ko'nikma va malakalar bilan maqsadli va belgilangan tizim asosida qurollantirish jarayonidir.

Ma'lumot – ta'lim-tarbiya natijasida egallangan va tizimga solingan bilim, hosil qilingan ko'nikma va malakalar hamda shakllangan dunyoqarashlar majmuidir.

Rivojlanish – kursantning aqliy va jismoniy imkoniyatlarining bajarilishi lozim bo'lgan vazifalar xususiyatlari va harbiy xizmat sharoitlariga muvofiq maqsadli takomillashuvi jarayonidir.

Ruhiy tayyorgarlik – harbiy burchini bajarish, turli sharoitlarda qo'yilgan vazifalarni ado etish uchun kursantning doimiy ichki tayyorligi va yuksak hissiy-irodaviy turg'unligini ta'minlash bo'yicha maqsadli ravishda unda ruhiy xislatlarni shakllantirish jarayonidir.

Mustaqil tarbiya – kursantning ijtimoiy va xizmat burchini muvaffaqiyatli ado etishi uchun zarur bo'lgan xislatlarni o'zida shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha maqsadli ongli faoliyatidir.

Mustaqil ta'lim – kursantning bilim, ko'nikma va malakalarni egallash, chuqurlashtirish va takomillashtirish bo'yicha maqsadli mustaqil ishidir.

Bilim – borliq, voqyea va hodisalarning, ularning aloqa va munosabatlarining inson ongida namoyon bo'lishidir.

Ko'nikma – ish-harakatlarning puxta egallanganligi, avtomatlashgan tarzda bajarilishidir.

Malaka kursantning o'z vazifalarini bajarishga tayyorlik darajasini ko'rsatadi hamda bilim va ko'nikmalaridan samarali foydalanishda, ularni yangi va murakkab sharoitlarda to'g'ri va muvaffaqiyatli qo'llay olishida namoyon bo'ladi.

Hozirgi kunga kelib kursantlar va harbiy jamoalarni tayyorlash, harbiy qismlar va bo'linmalarning jangovar tayyorgarligini oshirishda ofiserlarning, komandir va tarbiyachilarning harbiy-pedagogik bilimlari darajasiga qo'yilayotgan talablar tobora oshib bormoqda. Shu bilan birga harbiy pedagogikaning vazifalari doirasi ham kengayib bormoqda.

Harbiy pedagogikaning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- harbiy-pedagogik jarayonning mohiyati, xususiyatlari va qonuniyatlarini va uning tarkibiy qismlari bo'lmish ta'lim, tarbiya, ruhiy tayyorgarlik, rivojlanish, mustaqil tarbiya, mustaqil ta'lim olish jarayonlarini o'rganish;

- jamiyatda va Qurolli Kuchlarda ro'y berayotgan o'zgarishlar asosida, shuningdek jangovar texnika va qurol-yarog'ning takomillashuvi, jangni olib borish usullari, shaxsiy tarkibdagi miqdor va sifat o'zgarishlari, jangovar tayyorgarlikni kuchaytirish vazifalaridan kelib chiqib ta'lim va tarbiya prinsiplarini aniqlash, shakllari va metodlari rivojlantirib, takomillashtirib borish;

- turli toifadagi harbiy xizmatchilar bilan turli sharoitlarda ta'lim-tarbiya jarayonini amalga oshirishda ta'lim va tarbiya prinsiplari talablarini muvaffaqiyatli amalga oshirish sharoitlarini aniqlash va asoslash;

- qo'shin turlarining, turli ixtisoslikdagi harbiy mutaxassislarni tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib ta'lim va tarbiya metodlari tizimini ishlab chiqish va takomillashtirib borish;

-ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etish shakllarini takomillashtirish va rivojlantirish, kursantlar va harbiy jamoalar ta'limi va tarbiyasi darajasini aniqlash, tekshirish va baholashning samarali yo'llarini tadqiq qilish;

- harbiy-pedagogik jarayonning rivojini bashorat qilish rejalashtirish;

- didaktik tadqiqotlarning markaziy muammosi sifatida kursantlar bilish faoliyatini faollashtirish, alohida olingan kursantlar va harbiy jamoalarning yuksak harbiy-professional tayyorgarlik darajasiga ega bo'lish vaqtini qisqartirish yo'llarini, usullarini va vositalarini izlash va ularni qo'llash;

- harbiy jamoalarning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish va ta'lim-tarbiya jarayonida ularni hisobga olish;

- jangovar tayyorgarlik va harbiy intizomni, kursantlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ma'naviy-axloqiy kamolotga erishish yo'llarini o'rganish;

- harbiy xizmatchilar va harbiy jamoalar o'rtasida musobaqa tashkil etishning pedagogik shartlarini aniqlash;

- jamoani jipslashtirish, unda nizom talablariga xos o'zaro munosabatlarni, sog'lom ruhiy muhit va ijtimoiy fikrni shakllantirish metodlarini o'rganish va boshqalar.

Shuningdek, ofiserlar, shartnoma bo'yicha harbiy xizmatchilarning rahbarlik, o'qituvchilik va ustozlik faoliyatidan kelib chiqib, harbiy pedagogika uchun quyidagi vazifalar ham muhim o'rin egallaydi:

- harbiy-pedagogik jarayonda ularning o'rnini aniqlash;
- ularda pedagogik madaniyat va pedagogik mahoratni shakllantirish yo'llarini, mazmuni va uslublarini ko'rsatish;
- hurmat qozonish yo'llari va mohiyatini ochib berish;
- ilg'or pedagogik tajribani o'rganish va umumlashtirish, harbiy-pedagogik tadqiqotlar olib borish uslublarini ishlab chiqish.

Harbiy pedagogik jarayonning o'ziga xos xususiyatlari

Harbiy-pedagogik jarayon murakkab ijtimoiy hodisadir. Uning mohiyati harbiy mutaxassislarni, bo'linma va qismlarni mamlakatni qurolli himoya qilish, hozirgi zamon urushi sharoitida jangovar harakatlarni muvaffaqiyatli olib borishga tayyorlash bo'yicha komandirlar, boshliqlar, tarbiyachilarning maqsadli tashkiliy va ta'lim-tarbiyaviy faoliyati bilan belgilanadi.

Harbiy-pedagogik jarayon komandirlar (boshliqlar) va bo'ysunuvchilarning ikki tomonlama faol faoliyati bo'lib, uning doirasida nafaqat kursantlarning harbiy mahorati shakllantiriladi, balki o'zida ma'naviy-axloqiy xislatlarni mujassam etgan, aqlan va jismonan yetuk, ijtimoiy faol komil inson shaxsi tarbiyalanadi.

Harbiy-pedagogik jarayonning asosini jangovar, ijtimoiy-siyosiy, ruhiy tayyorgarlik va ma'naviy-axloqiy tarbiya tashkil etadi.

Harbiy-pedagogik jarayonning yo'nalishi va mazmuni ijtimoiy hodisa sifatida bir qator omillarga bog'liq bo'ladi.

Avvalambor, kursantlar ta'limi va tarbiyasi jarayoni mamlakatdagi ijtimoiy tizimga bog'liq. Ta'lim prinsiplarining mohiyati va mazmuni ham ana shu talablardan kelib chiqadi.

Harbiy-pedagogik jarayonning mazmuni shuningdek mamlakatning iqtisodiy salohiyati, ishlab chiqarish kuchlarining rivojlanish darajasiga ham bog'liqdir. Mamlakat iqtisodi qanchalik taraqqiy etgan bo'lsa, Qurolli Kuchlar moddiy-texnik asosi ham shunchalik rivojlanadi, zamonaviy qurol-yarog', texnika bilan ta'minlanganlik darajasi ortadi. Harbiy-texnik omil ta'siri ostida ta'lim va tarbiyaning mazmuni, shakl va metodlari o'zgarib, takomillashib boradi.

Harbiy-pedagogik jarayon o'zining ma'lum tizimiga ega. Odatda, u ikki bosqichga, ya'ni kursantlarning yakka tayyorgarligi va bo'linmalar tayyorgarligiga bo'linadi va bu ikki bosqich o'zaro uzviy bog'liq bo'ladi.

Harbiy-pedagogik jarayonning xususiyatlaridan yana biri shuki, u rejadagi mashg'ulotlardan tashqari, qo'shin xizmati, komandirlar (boshliqlar) tomonidan shaxsiy tarkib bilan o'tkaziladigan tarbiyaviy tadbirlarni ham o'z ichiga oladi.

Shunday qilib, harbiy-pedagogik jarayon – o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan murakkab, ko'p qirrali, rivojlanuvchan jarayon bo'lib, u kursantlarni va bo'linmalarni vatanni qurolli himoya qilish, hozirgi zamon urushi sharoitida jangovar harakatlarni muvaffaqiyatli olib borishga tayyorlash bilan bog'liq aniq vazifalarni hal qilishga qaratilgandir.

Harbiy-pedagogik jarayonning xususiyatlari yana quyidagilar bilan ifodalanadi:

Harbiy mehnat, harbiy mahoratni sabot bilan egallash, vatanni himoya qilish har bir harbiy xizmatchining xizmat burchidir. Bu O'zbekiston respublikasi Konstitusiyasida, "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi qonunda, harbiy qasamyodda va umumharbiy nizomlarda qonuniy asosda belgilab qo'yilgandir.

Harbiy qasamyod va nizomlar talablariga ko'ra, kursant o'z mehnati sifati uchun qonuniy asosda javobgardir. Harbiy mutaxassislikni egallashga, o'z xizmat vazifalarini bajarishga nisbatan mas'uliyatsiz munosabat vatan oldidagi o'z burchini bajarishdan bo'yin tovlash sifatida baholanishi mumkin.

Harbiy-pedagogik jarayonning muhim xususiyatlaridan yana biri shundan iboratki, kursantlar egallaydigan bilim, ko'nikma va malakalar, nazariy bilim, tushunchalar va qoidalar tizimi ularning kundalik xizmat faoliyati uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Boshqacha aytganda, harbiy-pedagogik jarayon Kursantlarning xizmat faoliyati bilan chambarchas bog'liq ravishda amalga oshiriladi va yaqqol ko'rinib turuvchi amaliy mazmunga ega bo'ladi. Kursant mashg'ulotlar jarayonida egallagan bilim, ko'nikma va malakalarini jangovar navbatchilikni o'tash, turli xizmat vazifalarini bajarish vaqtida qo'llaydi. Bu albatta, bir tomondan bilim, ko'nikma va malakalarning puxta bo'lishini talab qilsa, boshqa tomondan ularning mustahkamlanishiga yordam beradi.

Harbiy-pedagogik jarayonning xizmat faoliyati bilan bog'liqligi uning qism va bo'linmalar jangovar tayyorgarligiga putur yetkazmagan holda oqilona tashkil etishni taqozo etadi. Demak, harbiy-pedagogik jarayon qo'shinlarning doimiy jangovar tayyorgarligi sharoitida amalga oshiriladi va uni ta'minlashga qaratilgan bo'ladi.

Harbiy-pedagogik jarayonning yana bir muhim xususiyati shundan iboratki, ta'lim-tarbiya jarayoni Kursantdan tobora ko'proq aqliy, jismoniy va ruhiy zo'riqishni talab qilmoqda. Bu zamonaviy harbiy texnika va qurol-yarog'larning murakablashib borishi, xizmat muddatining qisqarishi, jahondagi harbiy-siyosiy vaziyatning keskinlashib borayotganligi bilan ifodalanadi.

Harbiy-pedagogik jarayonning o'ziga xos xususiyati bo'linmada xizmat qilayotgan harbiy xizmatchilarning turli bilim va umumta'lim tayyorgarlik darajasiga ega ekanligi bilan ham ifodalanadi. Chunki bir bo'linmada oliy, o'rta-maxsus, o'rta va hatto tugallanmagan o'rta ma'lumotli Kursantlar xizmat qilishi va ta'lim olishi mumkin. Kursantlarning umumta'lim darajasidagi bunday tafovut ta'lim jarayonini

tashkil etishda ko’proq yakka tartibda yondashishni, alohida ta’lim dasturlarini ishlab chiqishni taqozo qiladi.

XULOSA: Harbiy pedagogika ta’lim-tarbiyaning maqsadi, mazmuni, shakli va usullari tarbiyalanuvchi shaxslarini qaror topishi bilan mustahkam bog;liq holda qarab chiqiladi. U harbiylarning hulq-atvori hamda tevarak-atrofdagimuhitning xilma-xil ta’sirlariga uning munosabatlarini belgilaydi.

Ta’lim-tarbiya shaxsni maqsadga muvofiq takomillashtirish uchun uyushtirilgan pedagogik jarayon bo’lib, harbiylarning shaxsiga muntazam va tizimli ta’sir etish imkoniyatini beradi.

Inson hayot ekan, butun umri davomida o’sib, rivojlanib, o’zgarib boradi. Bolalik, o’smirlik va o’spirinlik yillarida shaxsning kamol topishi yaqqol ko’zga tashlanadi. Jamiyatimizning kelajagi harbiylarimizning yuksak darajadagi ta’lim-tarbiyasiga bog’liqdir.

Adabiyotlar ro’yxati:

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 4 avgust kunidagi 3898-sonli “O’zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari harbiy xizmatchilarining ma’naviy-ma’rifiy saviyasini oshirish tizimini tubdan takomillashtirish to’g’risida” gi Qarori.
2. “O’zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Umumharbiy nizomlari”. Toshkent, “O’zbekiston”, 1996 yil.
3. Madatovna, H. M. (2021). Features of teaching a foreign language to children of primary preschool age. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, *2*(11), 29-37.
4. Хотамова, М. М. (2021, November). Важность Фонетики И Фонологии В Обучении Произношению На Уроках Английского Языка. In " *ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM* (pp. 114-119).
5. Madatovna, K. M. (2022). APPROACHES AND METHODS OF TEACHING ENGLISH: ORAL APPROACH, SITUATIONAL LANGUAGE TEACHING AND AUDIO-SPEECH METHOD. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, *10*(11), 91-94.
6. Jabborov, N. (2021). The history of the text and some comments on its genesis. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, *11*(6), 632-636.
7. Sherkulova, J. P., Mustafaev, I. M., Sharopova, M. A., Chariev, R. R., & Eshonkulov, E. Y. (2020). Micromycetes Of Class Leotiomycetes Distributed On Ornamental Trees Introduced In The Conditions Of The Southern Part Of Uzbekistan. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, *7*(03), 2020.

8. Abdulkhakimovich, J. N., & Khazratovna, X. S. (2019). THE MANUSCRIPTS OF THE NOVEL “ZUBDATU-T-TAVORIKH” BY AGAKHI AND ITS VALUE AS A SOURCE OF LITERATURE. *Journal of Critical Reviews*, *7*(6), 2020.

9. Жабборов, Н. А. (1994). Исследование рукописных источников творчества Фурката (1859-1909 гг.).

10. Jabbarov, N. (2010). What is education. *Tashkent. Ma’naviyat*.

11. Jabborov, N. (2010). What is enlightenment.